

СЕКЦІЯ 5. ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Аксьонова Віра Ігорівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кропивницький, Україна

ГНОСЕОЛОГІЯ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Вступ. Вивчення філософських проблем наукового пізнання сприяє становленню культури мислення та загальної культури особистості майбутнього працівника Національної поліції України. Гносеологія, історія її вчень є школою раціонального міркування, яка потребує оперування поняттями, використання різних способів аргументації, виявлення і подолання суперечностей при тому або іншому способі пізнання. Одночасно передбачаються позитивні «зразки» дослідження, тлумачення проблем пізнавальної діяльності, суб'єктно-об'єктних відношень, їх теоретичних описів і моделей.

Постановка проблеми. Із філософською концепцією знання і способами його одержання (пізнання) у процесі навчання майбутнього працівника Національної поліції України логічно пов'язана філософська теорія свідомості. На думку Платона, потреба знання є головним мотивом людської розумової діяльності: «Немає нічого сильнішого за знання, воно завжди і в усьому перевершує і задоволення, і все інше». Отже, пізнання - це процес здобування, нагромадження, оновлення і систематизації знань про природу, суспільство і духовний світ людини [4].

Основна частина. Грецькою мовою знання як феномен виражається такими поняттями, як «gnosis» та «epistema». Філософська традиція, яка ґрунтується на цих поняттях, характеризує вчення про пізнавальний процес як гносеологію та епістемологію. Термін «епістемологія» більш поширений у західних англословних країнах, йому надають перевагу ті вчені, які досліджують природу наукового пізнання. Поняття «гносеологія» ширше за змістом, воно охоплює будь-які форми і види пізнання людиною навколишнього світу - наукові, донаукові, ненаукові [6]. **Гносеологія** (грец. gnosis - пізнання і logos - вчення) - галузь філософії, яка вивчає сутність пізнавального процесу, його закономірності та принципи, форми і типи одержання знання про світ в усьому його багатоманітті. Важливим розділом філософської гносеології є вчення про структуру і методи пізнання, його рівні і способи, завдяки яким відбувається одержання знань майбутнім працівником Національної поліції України, їх систематизація, оформлення у наукові гіпотези, концепції, теорії. Центральним

пунктом гносеології є проблема істини як результату адекватного відображення у свідомості суб'єкта пізнавальної діяльності сутнісних властивостей об'єкта дослідницького інтересу. За словами Г.-В.-Ф. Гегеля, істина – велике слово і велике діло; в більшій мірі вона – ставлення до життя, позиція, від самого поступу, самого наближення до якої, якщо дух і душа людини здорові, вище здійснюються груди, глибше дихається [7]. Проблеми пізнання навколишньої дійсності завжди хвилювали мислителів, однак розгорнута гносеологічна проблематика була осмислена лише за добу Нового часу, коли потреба у достовірному знанні про сутність речей, природних і суспільних явищ стала домінуючою у мотивації філософських пошуків [5]. Суспільні потреби актуалізували питання щодо досвідного характеру одержання знання (емпіризм), можливостей розуму дати знання, адекватне самим об'єктам (раціоналізм). Загострилася і проблема активності суб'єкта в пізнавальному процесі, його можливостей отримати потрібне знання як достовірну, аргументовану інформацію про навколишній світ, здатності людини завдяки своєму досвіду, від якого залежать її почуття і розум, одержати точні, істинні знання про природу, суспільне життя і про себе [2]. Деякі філософи-скептики (Піррон, Секст Емпірик, М.-Б. де Монтень, Д. Юм) висловлювали сумнів щодо можливості отримати істинне знання. Інші філософи, зокрема І. Кант, заперечували здатність людини до пізнання сутності об'єктів («речі в собі»), агностики обмежували пізнання сферою явищ («речі для нас»). Цим вони обґрунтовували розповсюджений в сучасній некласичній філософії гносеологічний песимізм (лат. *pessimum* - найгірший) – зневіра у можливості людського розуму пізнати сутність речей і процесів, а також можливість керуватися здобутим знанням у практичному житті. Їх опоненти (Р. Декарт, Г.-В. Ляйбніц, Г.-В.-Ф. Гегель, К. Маркс) наголошували на необмежених можливостях людського розуму, його пізнавальній могутності, вірі в його здатність досягнути істину. На цьому ґрунтується гносеологічний оптимізм (лат. *optimus* - найкращий) - віра у всемогутність сили розуму, його здатність озброїти людство істинним знанням, яке уможливує продуктивно-доцільне використання природних ресурсів і суспільних надбань [1]. Відповідно до розуміння природи суб'єкта, об'єкта пізнавального інтересу та їх взаємодії теорія пізнання в історії філософії набувала різних форм, відтінків і напрямів: ідеалістична чи матеріалістична, споглядальна чи діяльнісна гносеологія. Важливе значення при цьому має проблема визначення основного відправного чинника самого «механізму» процесу пізнання. Філософи-сенсуалісти (Дж. Локк, Т. Гоббс, Д. Берклі) визнають головним чинником пізнання людські почуття. На думку англійського філософа Дж.Локка, всі людські знання мають чуттєво-досвідний характер, а людська душа – «чиста дошка» (*tabula rasa*), «білий папір без будь-яких знаків та ідей», на якому досвід залишає свої письмена. Теза Дж. Локка, що відчуття є першопричиною виникнення ідей («всі знання походять від відчуттів», «в розумі немає нічого, що б первісно не містилося у почуттях»), його вчення про досвідне

відображення матеріального світу (емпіризм) – є одними із центральних положень сенсуалістичних та емпіричних теорій пізнання. Філософи-раціоналісти (Р.Декарт, Г.-В.Ляйбніц, Б.Спіноза) визнають провідну роль розуму в одержанні знання, вважають його джерелом істини. Р. Декарт був переконаний в тому, що лише розум вказує надійний шлях досягнення істини, оскільки почуття здатні вводити людину в оману. Єдиним достовірним для людини є усвідомлення існування власного розуму. «Мислю, отже існую» (Cogito, ergo sum) – декартівська формула, яка, на його думку, є наріжним каменем науки про людське «Я», суб'єктивність (мисляча субстанція) і всіх людських наук. Розум, мислення і самосвідомість, а не життєвий досвід, на переконання Декарта, є вирішальними факторами процесу пізнання. Запах, смак, твердість, світло, тепло є вторинними якостями, яким передують первинні якості мислячої субстанції: ідея Бога як найдосконалішої істоти, аксіоми математики. Ідеї, якими керується людський розум, властиві людині від народження. Декарт вважав, що людина осягає «насправді істинне» «природним світлом» власного мислення, правильно застосовуючи його [3].

Висновки. Пізнання є багатоступеневим, складним, глибоко суперечливим процесом. Це притаманне і його результатам, уявленням про сутність, правильність, достовірність. Такі уявлення і судження забезпечуються різноманітними методами, зумовленими свідомим вибором дослідника моделі пізнавальної дії, принципами вивчення об'єкта, висловленими в поняттях попередніх припущень (гіпотез).

Гносеологія узагальнює конкретні методи пізнання, якими користуються різноманітні науки (технічні, природничі, суспільні, гуманітарні тощо), виокремлюючи серед них сукупність загально логічних і специфічних методів - індукція і дедукція, аналіз і синтез, аналогія, ідеалізація, типологізація, порівняння (компаративістика). Також ці методи широко використовуються у професійної діяльності майбутніх працівників Національної поліції України.

Список використаної літератури

1. Аксьонова В.І. Логічна культура – необхідна складова професійної діяльності працівника Національної поліції України. Перспективи. Соціально-політичний журнал. 2024. Вип. №1.С.24-29. С. 18 – 22.
2. Аксьонова В., Кобзар В. Шляхи подолання стереотипів нетолерантності в освіті в контексті аксіосфери сучасного українського суспільства // Південноукраїнські наукові студії : програма та матеріали VI Всеукраїнської науково -практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Одеса, 04-05 грудня, 2023 р.). Одеса, 2024. С.38 - 40.
3. Аксьонова В.І. Гуманітарна освіта в Україні як фактор антропологізації становлення європейських цінностей. Перспективи. 2022. Вип. №3. С.24-29.

4. Аксьонова В.І. Philosophy of sociocultural meanings in the information system yesterday and today. Науково-теоретичний альманах Грані. Том 21. № 6, 2018. Дніпро. Р. 39 – 45.

5. Aksonova V. I., Sklovsky I.Z. METHODOLOGICAL CONCEPTS OF PHILOSOPHY AND SCIENCE USED IN THE COGNITIVE ACTIVITY OF A MODERN RESEARCHER. МАТЕРІАЛИ IV Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства». (м. Одеса, 21-22 травня 2021 року). ДЗ «ПНПУ ім. К.Д. Ушинського», Одеса, 2021. С.7-10.

6. Aksenova V. PHILOSOPHY OF SCIENCE. Guide for graduate students, distance learning education. (Lectures, lectures notes, lectures video ppt, lectures audio). Part1. Philosophy of science. Graduate student's workbook. Кропивницький: FA NAU, 2016. 52 с.

7. Аксьонова В.І., Скловська О.І. Філософія. Модуль 1. Тема 5 Гносеологія. Філософія пізнання. Частина 1 Навчально-методичний посібник для студентів, курсантів, магістрантів та аспірантів. Кропивницький: ЛА НАУ, 2017. 168 с.

Бушулян І. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 1-го року навчання, спеціальність 013 «Початкова освіта», факультету початкового навчання, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Науковий керівник: **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна.

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АБСУРДУ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ А.КАМЮ: «ЧУМА» ТА «МІФ ПРО СІЗІФА»)

Проблема абсурду залишається актуальною в сучасному світі, хоча, можливо, виникли нові контексти, в яких вона постає. По-перше це технологічний прогрес і соціальні зміни: через них з'явилися нові джерела абсурду. Наприклад, проблеми, пов'язані зі штучним інтелектом, біотехнологіями та новими соціальними нормами та вимогами, можуть викликати відчуття втрати сенсу або безглуздості. По-друге – екологічні та глобальні проблеми: сучасні виклики, такі як зміна клімату, загроза зникнення видів і глобальний конфлікт, можуть посилити відчуття нашого безсилля та абсурдності наших дій, які не відповідають масштабу цих проблем. По-третє – особисте життя: у житті кожної людини можуть бути ситуації, які призводять до відчуття абсурду, наприклад, втрата коханої людини, розчарування в кар'єрі чи стосунках, відчуття самотності тощо. Та останнє – творчість: абсурдні питання